

“Dun Karm” U Jose’ Maria Peman.

ZEWG POETI:

Mhi xejn haġa kbira li ssib minn xi drabi kittieba u poeti li jaqblu hafna fil-ghażla tas-sugġetti tagħhom. Tnejn minn dawn huma ċertament Dun Karm, il-poeta nazzjonali tagħna, u l-magħruf poeta Spanjol José María Pemán. Fost il-poeżiji ta’ Dun Karm insibu “Il-Vjatku” li tagħha għandna l-pjaċir infakkru kienet saret traduzzjoni tajba hafna fl-Ispanjol minn Patri G. Delia S.J., “Quddiem Kruċifiss” u “Innu Ewkaristiku”; waqt li fost dawk li kiteb Pemán u li huma hafna hemm ukoll “El VIático”, “Ante el Cristo de la Buena Muerte” u l-“Himno Oficial del XXXV Congreso Eucaristico”, li sar fuq sena ilu ġo Barċellona.

Għalkemm dawn ix-xoghlijiet letterarji, kemm tal-wieħed kemm ukoll ta’ l-iehor, ma jaqblux eżattament fil-ħsieb, fil-ghamla u l-anqas fil-kliem li bih jissawwar il-ħsieb, jibqa’ b’danakollu l-fatt li kemm Dun Karm kif ukoll Pemán huma żgur it-tnejn poeti kbar, profondament Kattoliċi, b’qalbhom imhegġa b’imhabba safja għal Gesù fl-Ewkaristija Mqaddsa u xejn inqas ukoll lejn ix-xbieha awgusta ta’ Kristu Msallab.

F“Il-Vjatku” Dun Karm jaġhtina b’sengħa ta’ mgħallem, deskrizzjoni mill-isbaħ ta’ drawwa qaddisa li llum jaħasra naqset hafna hawn Malta. Ipingilna Dun Karm xena kollha kemm hi ta’ mhabba — imhabba ta’ Alla, li miġnun b’imhabba bla tarf għall-bnedmin, ma jistkerrax johroġ fir-reżha ta’ lejla xitwija, fid-dlam u l-anqas fix-xita li “bla ma teħda, ittektek” u t-toroq kollha xxarrab u ċċaf-las. Waqt li mill-banda l-oħra jurina għamla oħra ta’ mhabba, imhabba Nisranija tas-sacerdot kattoliku li fost il-kant iwassal lil Gesù, akkompanjat mit-tfal u minn “nies oħra” biex imur

*“iqawwi l-qalb u r-ruħ ta’ msejken
Fl-aħħar taqbidu”.*

Mhux ta’ b’xejn harġet minn qiegh qalb Dun Karm, qalb ta’ qassis, dik il-ġhajta kollha hegġa:

*“Oh Tjieba ta’ bla tarf, int biss stajt tagħmel
Dal-ġenn ta’ mhabba!”*

Għalkemm b’ilsien u b’ghamla differenti, Jose’ Maria Pemán halielna hu wkoll deskrizzjoni sabiha u kommoventi ta’ vjatku f’lejl taxxitwa, għax kif ighid il-poeta:

*“Era noche sin estrellas y sin luna;
era el viento de tormenta; lloviznaba.....”* (1)

Nahseb li min jaqra “El Viático” ihoss qalbu tinghafas xi ftit iżjed, u dan mhux ghalieħ l-istrofi ta’ Dun Karm huma inqas penetranti mill-versi liberi ta’ Pemàn, iżda ghalieħ milli jidher f’“El Viático” Ġesù kien ġej biex iqawwi mhux il-qalb u r-ruħ ta’ sempliċi habib, iżda dawċ ta’ persuna aktar għażiża u aktar marbuta mal-poeta: ta’ ommu, forsi, jew ta’ bintu li bil-mewt tagħha kien qed jara *“que se iba de entre las manos un pedazo de su alma.”* (2)

Kemm f’“Il-Vjattu” kif ukoll f’“El Viatico”, il-poeti t-tnejn jitolbu xi haġa lil Ġesù; u Dun Karm, imseddaq fil-fidi iġhidlu bi kliem hekk helu u hekk sempliċi:

*“L-aħħar Habib, ejja ġo sidri, u qiegħed
Qalbek fuq qalbi u minn kull dnuħ saffija:
Miegħek mġannaq, Ġesù, naqbad bla biża’
It-triq ta’ dejjem.”*

U x’inhu mbagħad li jitlob Pemàn minn għand Ġesù? B’sempliċità ta’ tfajjel u b’fidi ta’ veru nisrani Spanjol iġhidlu:

*“Señó güeno, güerve pronto pá librarne
de esta pena que me ajoga y que me mata;
pá llevarne al lado suyo, Señó, güeno,
al ladito de aquel cacho de mi alma.....
y si al lado no pue sê porque en la Verla
no se armiten pecadores junto a santas,
aparéjame a lo menos un sitico
a la vera de la puerta pá mirarla.....”* (3)

-
- (1) Kienet lejlu mingħajr kwieķeb u bla qamar;
Kien ir-riħ qisu f’tempesta; u x-xita nieżla...
- (2) Li kienet qiegħda taħrablu minn idejħ biċċa minn ruħu
- (3) Sinjur twajjeb, erġa’ ejja biex teħlisni
minn dan-niket li qed jifgani u joġtolni;
sabieħ teħodni hdejha, Sinjur twajjeb,
hdejn dik il-biċċa mir-ruħ tiegħi.....
u jekk hdejha ma tistax għalibx fil-ġenna
ma jithalltux midinbin ma’ qaddisin,
Deh hejjili minn tal-inqas imkien ċkejken
Sewwa ser hemm f’tarf il-bieb ha nittawliha.

U hemmhekk ikollna nħallu ż-żewġ poeti biex nerġghu niltaqgħu magħhom iżjed tard fuq it-triq tal-Kalvarju, jew ahjar, quddiem il-Kruċifiss Imqaddes.

Il-poeżija, helwa hafna għalkemm qasira, li f’Dun Karm giet ispirata mill-Kruċifiss, u minnu għalhekk imsejha “Quddiem Kruċi-

fiss" tfakkarni minnufih fi tliet versi, helwin u armonjuzi, imma li xejn ma jfarrġu, ta' poeta kbir, Spanjol hu wkoll, Antonio Machado. Dawn huma l-versi tiegħu:

*"No puedo cantar, ni quiero
a ese Jesús del madero,
Sino al que anduvo en el mar!" (4)*

Għal kuntrarju ta' dak li kien jemmen, jew ahjar, ma kienx jemmen Antonio Machado, bniedem tas-seklu li bħal bosta għorrief oħra tal-Ewropa, ma kienx jaf jara 'l Alla fi Kristu Msallab, Dun Karm u miegħu Pemán irnexxielhom mhux biss jaraw fil-Mislub lill-Alla l-haj, iżda saħansitra l-habib veru u intimu. Nisingħu l-Dun Karm:

*"O Gesù, għall-fidwa tagħna
Inti msammar fuq salib;
L-ehrea mewt għażilt, biex turi
Ill! Int l-akbar Habib".*

U la darba bejn il-hbieb tassew għandu jkun hemm dejjem tibdil reċiproku, ngħidu aħna, ta' mħabba u ta' rigali, naraw mela x'in-huma r-rigali li bl-akbar imħabba ta' qalbhom joffru Dun Karm u Pemán lil Gesù:

*"Naghtuk qalbna, qalb nadifa,
Qalb imhegġa, ja Habib,
La biex tirbah imħabbitna
Temmejt hajtek fuq salib",*

filwaqt li b'generożità tipikament nisranija u spanjola, il-Pemán ighid:

*"A ofrecerte, Señor, vengo
mi ser, mi vida, mi amor,
mi alegría, mi dolor;
cuanto puedo y cuanto tengo;
cuanto me has dado, Señor." (5)*

(4) *Ma nistax ingħanni, lanqas ma nħobb
lil dak Gesù tas-Salib,
imma lil dak li fuq il-baħar meza!*

(5) *Bieħ noffrilek, Sinjur, niġi
lili nnifsi, hajti, imħabbti,
il-hena u n-niket tiegħi;
kulma nista' u kulma għandi;
kulma tajtni, oh, Sinjur.*

Poeżiji oħrajn li fl-istess żewġ poeti ġew imnisslin mill-istes, haġa u f'ċirkostanza bħal xulxin huma l'"Innu Ewkaristiku" (T'Adoriam Ostia Divina) u l-"Himno Oficial del XXXV Congreso Eucaristico". Kienet is-sena 1918 meta l-maħbuba ġzira tagħna kellha l-privileġġ mis-Sema biex fihā jiġi jittrijonfa Kristu Sultan tas-Sema u l-art biċ-ċelebrazzjoni tal-Kongress Ewkaristiku. F'dak iż-żmien, bħalma wkoll f'daż-żmien li minnu għaddejjin aħna, id-dinja kienet tinsab imhedda minn gwerri tal-biża', dik tal-1914-18. U forsi wkoll kien dan il-biża' ta' gwerri li kienet dik il-ħabta tinsab imdendla f'xagħra li ġiegħel lil Dun Karm jikteb:

"Jalla d-dinja tagħraf tħobbok,

Fik il-qlub huma henjin".

Ukoll bħal Dun Karm, Pemán għal darbtejn iġhid:

"Cristo en todas las almas

Y en el mundo la paz!"

U, forsi, minħabba li kif jaf kulhadd, il-Kongress Ewkaristiku ta' Barċellona kellu bħala intenzjoni speċjali t-talb għall-paċi fid-dinja, il-poeta Spanjol kiteb dik l-istorja tant helwa li, iktar minn hsieb personali hija xhieda qawwiya ta' kemm tassew il-poplu Nisrani Spanjol jixtieq u jrid li fid-dinja kollha jsaltan is-sliem.

"Tiradas a tus plantas las armas de la guerra,

rojas flores tronchadas por un ansia de amor,

hagamos de los mares y la tierra

como un inmenso altar."

Il-hsieb tiegħi, dak jiġifieri, li nżomm ruħi fidil għan-natura u l-htieġa ta' artikolu li l-ghan ewlieni tiegħu huwa li jagħti xi tagħrif qasir fuq uħud biss mill-poeżiji ta' 'Dun Karm' u ta' Pemán ma jippermettilix nikteb iżjed fit-tul. Barra minn hekk, il-poeżija ta' 'Dun Karm' u ta' José María Pemán teħtieġ, kull waħda għaliha nnifisha, wisa' wisq akbar, biex ma ngħidx ukoll, intelligenza kritika u anabli-tika ferm ifjen minn dik li nista' noffri jien. Ma rridx b'danakollu, nonqos li ngħid qabel nagħlaq dan l-istudju ċkejken li daww kollha li bir-reqqa jaqraw il-kitba ta' 'Dun Karm' jew ukoll ta' Pemán, jilmhu fit-tnejn il-poeta liriku, epiku u reliġjuż — aspeċt li jidher ċar ħafna fix-xoġħlijiet miġburin f'"X'Emmen il-Poeta" kif ukoll f'"Poesia Sacra".

Punt iehor xejn inqas importanti huwa, tal-inqas għaliha, li aktar milli sempliciment iżejnu u jagħnu dawn ix-xoġħolijiet il-letteratura ta' Malta u ta' Spanja, pajjiżi marbutin bejniethom b'aktar minn rabta waħda, juru wkoll il-ħajja ta' perijodu kbir u storiku.

U fl-aħħarnett nista' nistqarr bla ebda biża' ta' għelt, li wieħed jista' jiehu f'idejha dawn il-kotba kull darba li r-ruħ tiegħu tixxennaq sbuħija u delikatezzi ta' poeżija kristallina.

AATONIO FARRUGIA.